

7. Sayt Mizhnarodnoho Vyshehradskoho Fondu [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://visegradfund.org/>.

Говоровская О. Трансформация украинского образования в контексте развития мировых информационных технологий.

В статье рассматриваются трансформационные процессы, происходящие в высшем образовании за последнее десятилетие. Рассмотрен процесс глобализации высшего образования, процесс сближения национальных систем с европейскими, продиктованный объективной социально-экономической необходимостью интернационализации в форме «международного образования». Определены стратегические приоритеты развития образования для формирования национальной модели многоуровневого непрерывного образования, которая будет интегрирована в мировое образовательное пространство и сможет удовлетворять потребности личности и общества. Рассмотрены направления научной интеграции и ее роль в развитии современного общества. Также приведены примеры наиболее крупных проектов, которые определяют возможные пути развития международного сотрудничества в области образования.

Ключевые слова: трансформация высшего образования, Болонский процесс, технический прогресс, международное образование, многоуровневое образование, международные программы, ЮНЕСКО, Темпус, Вышеградский фонд.

Govorovska O. The transformation of Ukrainian Education in the context of the world of information technology.

This article discusses the transformation processes that have taken place in higher education over the last decade. The process of globalization of higher education, the process of convergence of national systems of European dictated by the objective of social and economic necessity of internationalization in the form of «international education». The strategic priorities of education for the formation of a multi-national model of continuing education that is integrated into the global educational community and meets the needs of the individual and society. Considered directions of research integration and its role in modern society. as examples of the biggest projects to determine the probable ways of international cooperation in education.

Keywords: transformation of higher education, the Bologna process, technological progress, international education, multi-level education, international programs, UNESCO, Tempus Visegrad Fund.

Одержано 8.10.2015

УДК 355.01:323.266(470+571)+(477) «20»

Ярослав Потапенко
(Переяслав-Хмельницький)

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: СПРОБА КОМПЛЕКСНОГО МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО АНАЛІЗУ

У статті проаналізовано специфічні особливості інформаційної війни як елементу гібридного військового конфлікту, розв'язаного російсько-терористичними загарбниками на території України. Автор переконливо доводить, що нині стратегія Кремля полягає, насамперед, не в мілітарних, а інформаційно-психологічних чинниках: масована дезінформація про стан справ на Донбасі й Україні вцілому; нагнітання зневіри, паніки, напруги, «апокаліптичних» передчуттів в українському інформаційному просторі, підриг довіри до влади; провокування «непереборних» конфліктів у вітчизняному політикумі; дискредитація України як адекватного партнера на міжнародній арені; нагнітання зневаги до самої ідеї української державності в середовищі власних громадян. Зроблено висновок про потребу створення якісної української культурно-інформаційної продукції,

вироблення україноцентричного дискурсу для ЗМІ, необхідність активного нарощування потенціалу українського інформаційного противу та популяризації країни на міжнародній арені.

Ключові слова: *інформаційна війна, російсько-українська війна, кремлівська пропаганда, «медіафронт», зарубіжні ЗМІ.*

Нинішня російсько-українська війна стала неймовірно важливим етапом появи та кристалізації нового типу модерної української ідентичності, центрованої довкола цінностей демократії, свободи та самовираження (а не на підставі мовної чи історико-культурологічної проблематики). Військові злочини терористів та російських окупантів суттєво прискорили розпочаті Євромайданом динамічні процеси прийняття української проєвропейської ідентичності як домінуючої значною частиною українських громадян, котрі раніше досить лояльно ставилися до Росії та Путіна (а до Заходу – навпаки, зі скепсисом та підозрою). Маючи постколоніальну, «прорадянську» і «проросійську» ментальність, ці люди всі роки формальної незалежності традиційно вважали автократичну Росію ближчою, зрозумілішою та «ріднішою» для себе, аніж «зарозумілий» та «чужий» ліберально-демократичний Захід. Нині їхні соціокультурні вектори та політичні пріоритети зазнають кардинальної трансформації – ця обставина є сьогодні найкращим гарантом збереження державного суверенітету, значно ефективнішим, аніж непослідовна європейська дипломатія чи довгоочікувана американська зброя.

В умовах інформаційно-мережевого суспільства можливості та значення інформаційних аспектів мілітарного протистояння збільшуються в геометричній прогресії, тому задля повноцінного осмислення сучасної російсько-української війни украї важливо проаналізувати вектори та особливості інформаційної агресії Кремля супроти України, а також контрзаходи, що їх можуть протиставити цій агресії вітчизняні інтелектуали, не чекаючи, поки державні чиновники вироблять і почнуть реалізувати комплексну стратегію державної інформаційної безпеки.

Мета статті – проаналізувати специфічні особливості інформаційної війни як елементу гібридного військового конфлікту, розв’язаного російсько-терористичними загарбниками на півдні та сході України.

Частково задекларована проблема вже розглядалася в роботах В. Горбуліна, Г. Почепцова, С. Дацюка, О. Арестовича, Я. Тинченка, І. Лосєва, Р. Білогривого, Ю. Романенка, В. Примоста, В. Василенка, Є. Магди, П. Померанцева, М. Рябчука, Я. Грицака, О. Забужко, А. Петровського, Ю. Лободи, Т. Возняка, М. Слабошпицького, Ю. Макарова, Л. Донскіса, М. Галеоті, Ю. Фельштинського, проте комплексний систематичний науковий аналіз досі відсутній.

Нині можна почути, що про російсько-українську війну, активна фаза якої припала на 2014 та 2015 роки, писати поки зарано, адже до завершення процесу побачити й комплексно охопити його сутність та специфіку просто неможливо, – але мені більше імponує підхід Юлії Олійник: «Осмислення – це пошук, активний процес, що не повинен відставати від подій». Адекватно осмислюючи й відповідально аналізуючи певний суспільний феномен прямо в процесі його становлення чи розгортання, ми отримуємо унікальний шанс впливати на процеси в соціумі, – отже, покращувати власне буття вже зараз (не очікуючи, доки «щось важливе» завершиться і виявиться більш комфортним для дослідження). Чекаючи закінчення цієї війни, ми можемо безповоротно програти велику битву за свідомість наших співгромадян – отже, допоможемо (чи, принаймні, не завадимо) ворогу перемогти нас і нав’язати власний спосіб думання та критерії оцінки. Американський економіст Тимофій Милованов висловив упевненість, що «суспільство різко змінилося на Майдані за духом – те ж має відбутися інтелектуально». Саме з надією прискорити ці інтелектуальні зміни, надати їм бодай найменшого імпульсу, я й підготував цю статтю.

Якщо подивитися в широкій історико-політологічній перспективі, то неважко зробити висновок: нинішня російсько-українська війна розпочалася задовго до анексії Криму в березні 2014 року. Інформаційний етап гібридної війни проти України Кремль почав,

практично, одразу після приходу до влади Володимира Путіна, перехід до «активної фази» відбувся вже після Революції Гідності, – так вважає політолог Андрій Петровський, котрий переконаний: ворог використовує проти України декілька стратегій одночасно, посилюючи ефективні й відмовляючись від неефективних прямо у процесі їх *одночасного* застосування [14]. Так, на інформаційному фронті співіснує кілька стратегій, побудованих на базі *моделі рефлексивного управління*, котра передбачає зміни у світосприйнятті супротивника й, таким чином, зміну варіантів його можливих рішень в потрібному для маніпулятора напрямку: «Наприклад, інформаційне залякування масштабним вторгненням в Україну зіграло важливу роль в ухваленні рішення української влади піти з Криму без бою. У той же час, була створена ілюзія, що Путін в Криму зупиниться» [14]. Найбільшу тривогу А. Петровського ще на початку 2015 року викликало те, що інформаційна війна програється Україною «в суху». Дуже дивною виглядає політика Президента й генштабу, котрі, за офіційними даними, з належною увагою відновлюють втрати в техніці й особовому складі, проте в той же час неприпустимо ігнорують інформаційну складову протистояння. Тому найбільша проблема українського військового керівництва – це незрозуміння специфіки сучасної війни як багатоманітної комплексної системи: «Про жодну перемогу не зможемо говорити, доки ворог на нашій території вільно маніпулює інформацією й завдає поразки без жодного пострілу» [14]. Про поразку України в інформаційній війні вже наприкінці 2015 року сказав і колишній президент Віктор Ющенко: «Я думаю, що нас перемагають інформаційно. Тому що ця війна, поряд з лінійною війною, дуже відчутна для нації. У війні три чверті перемоги робить дух. Чому такий маленький народ, як в'єтнамці, переміг найкрутішу армію світу? Не зброя у них краща була – дух... Мені не подобаються розмови про мир, коли треба говорити про перемогу. Мені не подобається, коли інформаційний простір України – російський». Як бачимо, за рік ситуація на «медіафронті» так і не змінилася.

У подібному ключі оцінює ситуацію й політичний експерт Роман Білогривий: «Україна програє інформаційну війну, оскільки жалюгідні спроби наших ЗМІ хоч якось відповідати виглядають як стрілянина з рогатки по танку» [2]. Вчений пропонує задуматися над тим неочевидним фактом, що кремлівська пропаганда напрочуд безсовісно, проте ефективно використовує цілий набір «заборонених прийомів» психологічного й нейролінгвістичного характеру, серед яких на перше місце виходять маніпуляції з прадавніми архетипами колективного безсвідомого, що їм протистояти шляхом раціональних аргументів практично неможливо. Російські пропагандисти експлуатують «архетипи, які склалися сотню тисяч років. Енергія свідомості в порівнянні з ними – це дитяча хлопавка в порівнянні з авіаційною бомбою. Ці архетипні структури пронизують глибинні підстави психіки, структуруючи отриману інформацію у відповідні образи, наповнюючи їх власним життям, перетворюючи в реальність, набагато реальнішу, ніж навколишній світ ... Енергія реальності тьмяніє на фоні бурхливої енергії архетипів, занурюючи людину в безодню божевілля» [2]. Люди, свідомість яких потрапила під потужне «бомбардування» давніми образами-архетипами, вбудованими у певні сучасні «картини», вигідні маніпуляторам, легко піддавані шкідливим для себе впливам, стають практично безборонними й безпорадними перед навалою ірраціональних схем та шаблонів, здатних «засомбувати» будь-кого, навіть незалежно від культурного рівня.

«Майдан поламав шаблони, вибив з-під ніг опору в завтрашньому дні, розсуваючи межі можливостей до неймовірності. Причому і в українців, і в росіян. Різниця в симптоматиці обумовлена тим, куди спрямована ця енергія. В українців вона більше висвітлила те, що Юнг називав Самістю (центральний елемент психіки, що відповідає за індивідуалізацію та самосвідомість). Духовні шори, пардон скріпи, накладені на свідомість росіян, не дали Самості проявитися. Суспільство сховалося під крило ідентифікації з державою, новою імперією, новим СРСР. Розщеплена енергія попрямувала на Великого Батька і в Тінь (центр, що притягає все пригнічуване, заперечуване й

засуджуване людиною в самій собі). А заряджена небувалою енергією Тінь, не маючи можливості відкрито проявитися, шукає вихід через механізми проєкції (в зовнішній світ, на інших – *Я.П.*). Зникає багатогранний світ, наповнений свободою й безліччю смислів. Залишається поляризований світ, де є тільки людина і її Тінь, яку вона бачить у всьому, що не є нею самою» [2]. Межі реальності й вимислу в пересічних росіян, піддаваних пропаганді, фактично, зникають, як і здатність до критичного мислення, – тому протистояти подібним стратегіям у симетричний спосіб, практично, нереально. Саме тому, підсумовує дослідник, «наша перемога буде не придушенням ворога, а допомогою другу (тобто пересічним росіянам – *Я.П.*) в його вільному виборі. У виборі більш повного, осмисленого життя, наповненого любов'ю, силою і творчою працею, вільного від страху та пригнічення... Адже Тінь і тривога присутній у кожному, а значить кожен або змінюється, знаходячи справжню Свободу, або рано чи пізно стає помічником Путіна» [2]. В цьому контексті важливо згадати й доволі розповсюджену в сучасному гуманітарному дискурсі тезу про те, що новітні інформаційні війни є, по-суті, медіа-війнами та «війнами сенсів». Смысл останніх полягає, насамперед, у руйнуванні «картини світу» об'єкта агресії, в нав'язуванні йому тих типів рішень, до яких би він не прийшов за домінування традиційної «картини світу» [11, с. 40].

За словами авторитетного експерта в безпековій сфері Володимира Горбуліна, інформаційний фронт «гібридної війни» Кремля розгортається одночасно за кількома напрямками: 1) серед населення в зоні конфлікту; 2) серед населення країни, проти якої здійснюється агресія, однак територія якої не охоплена конфліктом; 3) серед громадян країни агресора; 4) серед міжнародного співтовариства. Про масштаби інформаційної війни, розгорнуті Росією проти України, дуже влучно висловився Головнокомандувач об'єднаних Збройних сил НАТО в Європі Ф. Брідлав: «Це найбільш дивовижний інформаційний блицкриг, який ми коли-небудь бачили в історії інформаційних воєн» [6]. Віддаючи належне авторитету В. Горбуліна, я не схильний погоджуватися з його тезою, що військовий складник конфлікту «об'єктивно залишається основним чинником його розгортання» – в той час, як інформаційний складник «виконує не самостійну, а допоміжну роль, більшою мірою супроводжуючи військову фазу операції» [6]. Як на мене, принаймні від весни 2015 року, саме елементи інформаційної війни перетворилися на домінуючі в російсько-українському протистоянні. На думку ж відомої інтелектуалки Оксани Забужко, ця війна від самого початку була інформаційна («90 відсотків цієї війни виграється на інформаційному фронті»), – проте ситуацію ускладнює та обставина, що «Україні (досі – *Я.П.*) не належить її інформаційний простір». Тотальне заповнення вітчизняного ефіру російським контентом призводить до дегенерації смаку, формування комплексу внутрішньої неповноцінності, деморалізації, зневіри в собі, закарбовування у свідомості образу «дурного хохла» [8].

Дуже багато за останні роки написано про тотальну залежність сучасної людини від інформації. Дехто навіть заявляє, що «нині кожен індивід – це інформаційний продукт. Якою інформацією він «харчується», відповідно такою і стає його соціальна поведінка» [18, с. 138]. Тобто, людина, по-суті, – це певний об'єм енергії та інформації, і вектор застосування енергетичного потенціалу повністю залежить від інформаційного наповнення. «Інформаційна війна стала основною формою воєнних дій» – відверто зізнався в одному з інтерв'ю «метр» кремлівської пропаганди Дмитрій Кісельов, програми якого виводять концепцію пропаганди на якісно новий рівень, «подаючи неймовірну мішанину фактів, які у перекрученому вигляді *створять нову реальність*» [3, с. 12]. «Кремль випереджає всіх у грі, яку ми віднині можемо називати перетворенням інформації на зброю», – стверджує медіа-експерт Марк Галеоті. Підступність ситуації полягає в тому, що Москва використовує свободу слова і свободу інформації, аби спотворити їх базові принципи, нівелювати навички критичного мислення й маргіналізувати серйозні експертні дискусії (при цьому Кремль, на думку американського журналіста Майкла Вайса, взяв на озброєння «найогидніші західні пар-технології»). Саме тому, за словами литовського дипломата Лінаса Лінкявічюса,

«пропагандистська машина «*Russia Today*» не менш деструктивна, ніж військові, що марширують Кримом» [4, с. 3].

По-суті, маємо всі підстави погодитися з висновком британського журналіста Пітера Померанцева : в путінській Росії вже витворився **новий тип авторитаризму**, в якому «традиції кремлівських хитрощів злилися в одне з найновішими методами маніпулювання людьми за допомогою медій та піар-технологій» [3, с. 10]. У той час, як попередні авторитарні режими «на три чверті склалися із насильства і на одну чверть із пропаганди, то цей практично повністю складається з пропаганди і з дуже незначної частки насильства» (за Ігорем Яковенком). Поєднання «ТВ-кратії, розпливчастої ідеології та майже узаконеної корупції» – ось основа режиму Путіна, творці якого навчилися досконало поєднувати авторитаризм і розважальну складову медіа-контенту. Мета програм, котрі заповнили російське телебачення, – тримати глядачів «на гачку», постійно тримати в напрузі, збивати з пантелику, повсякчас викликати параною та пасивність (тільки б не бажання думати й готовність діяти!) [3, с. 11-12]. В означеному контексті російське телебачення, контрольоване спецслужбами, є могутнім інструментом і втіленням влади, «центральним механізмом авторитаризму нового типу». Характеризуючи російський медіа-простір, мимоволі згадуєш слова філософа Леона Візельтира про те, що сьогодні «ознакою чесною людини є те, що її від медій нудить». «Злим генієм», котрий створив публічний образ Путіна та «рашистську» псевдоідеологію, за висновками багатьох експертів, є Владислав Сурков – «сірий кардинал Кремля», закомплексований «ляльковод», вражений манією величчя, цілковито аморальний і збочено самовпевнений (саме так його характеризує Пітер Померанцев).

Росія багато років цілком успішно випробовувала в українському інформаційному просторі новітні технології нав'язування вигідних для неї сенсів, паралельно до дискредитації власне української історичної пам'яті, культурних сенсів та духовних цінностей. Поки, нарешті, в 2014 році «війна сенсів» не перейшла з віртуальної площини в цілком реальну, роблячи військову конфронтацію неунікненою, безальтернативною і щоразу гострішою («відсікаючи» можливі варіанти примирення та порозуміння між учасниками конфлікту).

Кремлівська пропаганда досить успішно експлуатує образи й сюжети (як позитивного, так і негативного забарвлення), добре відомі кільком поколінням колишніх громадян СРСР з фільмів та книг про Другу світову війну. Саме звідси й розповіді про «звірства карателів», «розп'ятих хлопчиків», «згвалтованих дівчаток», «закатованих правосеками російськомовних бабусь», «спалені села», «розбомблені заводи та шахти» тощо – розповіді, котрі лягають на підготовлений ще радянською пропагандою психологічний ґрунт. Саме вони мали викликати прямі асоціації з «безчинствами гітлерівських окупантів» у 1940-х роках, з одного боку, – та бажання воювати проти них за прикладом «героїчних червоних партизанів», з іншого боку.

Тому так легко мешканці східних областей вірили й досі, на жаль, вірять у загрозу з боку «фашистів-правосеків», котрих, мовляв, приїхало кілька тисяч потягами на Донбас «поголовно вирізати усіх російськомовних» (навіть мій знайомий юнак з Донецька, учасник Євромайдану в Києві, майже повірив у можливість такого повороту подій влітку 2014 року!). До речі, за розповідями мешканців Донбасу, досить часто перші озброєні загони сепаратистів створювалися на основі добровільно зібраних з місцевих чоловіків осередків самооборони від «кривавих фашистів з Києва, які навіть «беркутівців» живцем палили». Тобто, люди реально повірили, що їхні сім'ї прийдуть вирізати, тому і взялися за зброю. А потім вороття вже не було.

На думку авторитетного вітчизняного політолога Тараса Возняка, «спусковим гачком» для російських реваншистів стала ще Помаранчева революція – відчайдушна спроба вирватися зі сфери впливу Росії. Саме відтоді Путін, для якого Україна завжди була «територією болю та приниження» (вислів С. Белковського), – перейшов до практичного

втілення стратегії нового перерозподілу світу [13, с. 86-87]. Агресивне захоплення України йшло за секторами – банківський, енергетичний, освітній, оборонний, безпековий тощо. Україна послідовно «відсікалася» від будь-яких неросійських інтеграційних проектів; її державний апарат опановувався зсередини відвертими російськими агентами; розвал держави мали довершити повальна деморалізація, цинізм і корупція влади на всіх рівнях. Лише Євромайдан зміг зупинити цей процес тотальної деградації країни – вибух протесту проти «показової спроби принизити й упокорити українське суспільство – демонстративно за наказом Путіна не підписувати Угоду про асоціацію України з ЄС» [13, с. 88].

Отже, розвиваючи ідею Т. Возняка, можна припустити, що Євромайдан виявився наступною важливою віхою неоголошеної «гібридної» війни Кремля супроти України. Перший етап – від Майдану-2004 до Майдану-2013 – умовно можна кваліфікувати як підготовчий. На другому етапі, тривалість якого нині годі й передбачити, особливої актуальності, окрім прямих військових дій, набула діяльність диверсійно-розвідувальних груп, терористів, провокаторів, саботажників та інформаторів у силових структурах, судовій системі, енергетичному секторі тощо. Але методи інформаційно-пропагандистського тиску досі лишаються домінуючими, становлять реальну загрозу для збереження української державності.

Філософ Юрій Лобода впевнений, що російська військова агресія була неминучою – але не лише з вини Кремля, але й через штучне консервування цивілізаційної кризи в самій Україні. Замість конкурентноспроможної і демократичної європейської держави, ми отримали «напівкримінальний бізнес-проект», «неофеодальне квазідержавне утворення під назвою «Україна». За подібних обставин неунікнений цивілізаційний вибух стався під час Євромайдану, і завдяки йому «оголилося» віковичне українсько-російське протистояння – війна цінностей та світоглядних орієнтирів перейшла в «гарячу» фазу [1]. Таким чином, розвиваючи тезу Ю. Лободи, можна стверджувати: слабкі та скорумповані українські еліти, позбавлені державницького мислення та відчуття відповідальності перед нащадками, всі роки формальної незалежності насправді дуже залежали від Кремля й навіть не робили реальних спроб розірвати це «зачакловане коло». Путін сприймав їх поведінку як гарантію нездатності до запеклого опору, а їх самих – як «легку здобич», тому й розпочав анексію української території. Слабкість жертви завжди провокує агресора. Події на Донбасі, за Ю. Лободою, – це «російська агресія у формі терору, яка відбувається під прикриттям соціального бунту». Ця війна потрібна Кремлю, аби упокорювати «нежиттєздатне» російське суспільство, обравши на роль «смертельного ворога» міфічний «український фашизм». Запорукою української перемоги вчений вважає те, що ми зуміли зберегти і зміцнити свої цінності [1], – тобто, комунікативно-інформаційні виміри сучасної російсько-української війни й надалі не втрачатимуть своєї вагомості та актуальності.

Втім, необхідно згадати й інші дослідницькі підходи, адже зі здатністю адекватно осмислити тему російсько-українського військового конфлікту саме «тут і зараз» прямо пов'язане майбутнє країни на багато десятиліть вперед. Так, політичний експерт Євгеній Магда в якості двох головних причин розв'язання Росією «гібридної війни» проти України називає «фатальне поєднання» – масштаб і нереформованість нашої країни. Коли до цих чинників додати величезні фінансові резерви Росії, а також наявність «легіону» агентів російського впливу в широких колах українських і європейських політиків, – російська агресія виглядатиме цілковито передбачуваною [11, с. 7]. Вчений вважає першим випробуванням методів гібридної війни проти України саме «інформаційну бомбу» – т.зв. «касетний скандал», інспірований російськими спецслужбами проти Леоніда Кучми у 2000 році у відповідь на реальні євроінтеграційні наміри останнього. Наступними етапами гібридної війни стали спроба захопити український острів Тузла в 2003 році, а також «газові війни» 2007 і 2009 років [11, с. 40, 227, 265].

Перетворення України на державу «жертвовної поведінки» стало не лише наслідком діяльності Віктора Януковича, але й результатом «нездатності кожного з його попередників

реформувати українські суспільні та економічні відносини, або хоча б дати відчутний поштовх до змін». Саме нерішучість політичного керівництва України («пасивність, що межує зі злочинною недбалістю») протягом усього періоду незалежності, велика кількість змарнованих нагод для проведення реформ перетворили нашу державу на «зручний об'єкт гібридної війни». Періодом максимальної втрати Україною зовнішньополітичної суб'єктності стало президентство Віктора Януковича, котре характеризувалося брутальним наступом на опозицію, незалежні ЗМІ та наростанням авторитарних тенденцій [11, с. 8, 34, 264]. Інформація в західних ЗМІ про «неповноцінність» та «мафіозний характер» української держави об'єктивно грали на руку російській пропагандистській машині, адже дискредитувала не лише режим Віктора Януковича, але й Україну вцілому.

Нинішню війну Росії проти України Є. Магда називає «найбільш тривалою і кровопролитною гібридною війною в новітній історії людства», а також зазначає, що вона була б неможлива без багаторічної підготовки. Той факт, що країна вистояла перед «кремлівським гібридним бліцкригом» завдяки високому рівню громадянської самоорганізації та патріотизму, – вчений взагалі вважає «чудом», враховуючи досі неподоланий комплекс власної національної неповноцінності та егоїзм тих, «хто називає себе національною елітою» [11, с. 15, 35-37]. Після того, як Україну врятували «залишки середнього класу і звичайні небайдужі громадяни», військовий компонент протистояння почав відігравати другорядну, підпорядковану роль [11, с. 38].

Відтепер стратегія Кремля полягає, насамперед, не в мілітарних, а інформаційно-психологічних чинниках: масована дезінформація про стан справ на Донбасі й Україні вцілому; нагнітання зневіри, паніки, напруги, «апокаліптичних» передчуттів в українському інформаційному просторі, підрив довіри до влади; провокування «непереборних» конфліктів у вітчизняному політикумі; дії щодо гальмування реформ, оголошення їх «несвоечасності» під час військових дій, «розхитування» ситуації в економічній сфері; дискредитація України як адекватного партнера на міжнародній арені; дискредитація історичних постатей, здатних стати консолідуючими фігурами для української нації; нагнітання зневаги до самої ідеї української державності в середовищі власних громадян; експлуатація та штучне протиставлення різних ідентичностей в межах однієї країни, протиставлення регіонів одне одному, – власне, все те, чим російські спецслужби займалися вже протягом багатьох років. Проте нині ці методи застосовуються значно інтенсивніше, відвертіше, нахабніше, із залученням величезних фінансових та кадрових ресурсів, оскільки програш у цій війні буде рівнозначним для Путіна втратою омріяного контролю над т.зв. «пострадянським простором», ганебним крахом претензій РФ на роль сучасної «наддержави». Доречно в цьому контексті навести думку експерта зі стратегій Євгена Глібовицького, котрий пояснює російську військову агресію бажанням Путіна тримати українців у постійному відчутті загрози: «Неможливо перейти від цінностей виживання до цінностей самовираження, якщо не гарантована безпека... Отже, доки не вирішимо проблеми безпеки, не зможемо розвиватися як суспільство. Водночас вирішити їх не можна через замирення з агресором чи задоволення його вимог. Бо завтра буде нова вимога й нова загроза... Доки ця небезпека існує, росіяни намагатимуться грати на ній» [12, с. 8]. Головна мета Путіна, в подібній перспективі, – унеможливити постреволуційний розвиток України, насамперед, у площині ціннісній, морально-етичній, не дати провести успішні реформи, викоринити корупцію та запровадити реальне, а не декларативне верховенство права.

За подібних обставин особливої слушності набуває теза Євгенія Магди: «Обмеження ворожого доступу до українського інформаційного простору видається більш важливим завданням, аніж побудова відомої стіни на кордоні з РФ» [11, с. 306]. За великим рахунком, пропагандистська машина Кремля створила і нав'язала через медіа-ресурси мільйонам російських і українських громадян абсолютно вигадану, неіснуючу реальність та медіа-образи, котрі не мають жодного відношення до дійсності (найближча аналогія – пропаганда Північної Кореї).

У результаті ненависть та агресія до неіснуючих «київських карателів» роздмухується з новою силою, а об'єктом і жертвою інформаційної війни та безперервної «психічної атаки» Кремля стають навіть не так українські, як, власне, російські громадяни. Психіка населення обох країн знаходиться в стані постійного стресу, деструктивного збудження, відчуття наростаючої напруги, – вірогідність масових неконтрольованих реакцій у обох випадках зростає. До військового та економічного виснаження супротивників може додатися ще й морально-психологічне.

У контексті аналізу глибинних підстав сучасної російсько-української війни, інформаційні аспекти якої ми досліджуємо, варто вказати на засадниче, фундаментальне, світоглядне протистояння України та Росії як соціокультурних, політичних і цивілізаційних антагоністів. З сучасних авторів цю дилему найбільш виразно й емоційно переконливо сформулював письменник Валерій Примост ще в березні 2014 року: «Росія-імперія – це наш екзистенційний смертельний ворог. Вона ніколи не зупиниться. Вже конаючи, вона все ще тягнутиметься до нашої Батьківщини... Або імперська Росія, або вільна Україна. Третього не дано... Українці, обравши шлях на Захід, руйнують усю конструкцію державної ідеології північного сусіда, всі міфи про його «особливий шлях» [17]. Історичну місію українців ХХІ ст. В. Примост формулює доволі недвозначно: «Перемогти це чудовисько, перемогти імперію! Ніхто, крім нас, цього не зробить. Ми породили цю потвору тисячу років тому – нам її і вбивати!» [17]. «Якщо хочеш жити вільно і заможна, перше правило: розвали імперію. Особливо якщо це імперія Російська чи Радянська» – мудро повчає Ярослав Грицак. У подібному ключі сучасну Росію характеризує й відомий блогер Сергій Іванов: «На нас напала потужна й інфікована смертельним вірусом потвора. Оскільки українці не мають сил її подолати, то повинні відгородитися від неї й завдати шкоди точковими ударами» [9]. На думку блогера, Донбас, який «продається за тушонку», заслужив цю війну, а українці, щоб вижити, мають стати жорстокішими за росіян, котрі «безжально вбивають нас на нашій же землі» [9]. Подібні тези, доволі часто озвучувані й позиціоновані у вітчизняному соціокультурному просторі як аналітичні роздуми, є насправді ефективною зброєю інформаційної війни супроти агресії Кремля – зброєю, що її громадські активісти та публічні інтелектуали вимушені самотужки «виготовляти» та застосовувати за першої-ліпшої нагоди, не чекаючи, доки нарешті офіційно уповноважені державні чиновники вироблять хоч якусь стратегію інформаційного спротиву.

В середовищі вітчизняних інтелектуалів, котрі на волонтерських засадах взяли на себе функцію «бійців ідеологічного фронту», тривалий час циркулює теза про штучний, неприродний характер Російської Федерації, особливо у форматі путінського авторитаризму. «Колос на глиняних ногах», «запальна суміш сталінізму та радикального православ'я», «Вавилонська вежа, котра стоїть на нафто- та газопроводах», «бензоколонка, керована ФСБ, яка вдає з себе державу», – ці та подібні до них метафори передають сутність подібного підходу.

Іншим важливим аспектом українсько-російського інформаційного протистояння є доволі поширене в українському медіапросторі уявлення про те, що переважна більшість пересічних росіян вже давно перетворилася на такого собі «колективного Путіна», добровільно сприйнявши неоімперську істерію режиму за ліки від ураженого честолюбства. Доречно в цьому контексті процитувати російсько-американського історика Юрія Фельштинського, на думку якого, Путін, за прикладом Сталіна, штовхає світ у полум'я великої війни: «Путін протягом 14 років вибудував систему, в якій влада може існувати відірвано від народу, а народ не має важелів впливу на цю владу. Насправді це стара радянська система, в якій жив десятиліттями СРСР, в якій жив і працював у КДБ Путін. Він цю систему знає, любить, і вона його влаштовує. Путін завжди діяв в інтересах влади і проти народу. Нинішня Росія для Путіна і вузького кола його прихильників, які нею керують, – інструмент для реалізації політичної програми з відтворення Російської імперії. Росіяни – гарматне м'ясо в цій грі... Населенню РФ так і не пояснили, чому

розпався СРСР. Не пояснили, що це не помилка, а природний процес. Не пояснили, що десятиліттями при владі в СРСР стояли злочинці, що сталінська тиранія – найстрашніша з усіх сучасних. Що наші діди і батьки були співучасниками злочинів проти людства, окрім тих, хто загинув від рук сталінських катів (хоча серед жертв виявилось багато тих, хто спочатку були співучасниками й навіть катами)... Росію знову почали боятися. Життя цієї червоної Росії коротке. Питання в тому, у скільки жертв обійдеться самій Росії та її сусідам остання спроба воскреснути з мертвих» [20].

Чеський історик Ярослав Пешек, намагаючись зрозуміти, чому ж росіяни так легко дозволяють себе обманювати, вдається до розлогого екскурсу в ментальну історію: «Цілими століттями росіяни розвивалися як народ відсталих невільників без будь-яких прав. Вони звикли до масового терору, екстремізму, міліцейських переслідувань та життя в брехні. Це призвело до розчарування та комплексів меншовартості... У всьому покладатися на державу, боятися ворожого навколишнього світу, який щосили домагається поразки РФ, – це типові атрибути рабської психології, яка і є причиною відсталості Росії у світовому масштабі. На жаль, сьогодні в цій країні ми знайдемо насамперед не самодостатній, культурний народ із високим рівнем самосвідомості, а в абсолютній більшості закомплексованих нащадків колишніх невільників» [15]. Вітчизняний інтелектуал Михайло Слабошпицький безапеляційно констатує, що «путінократична мафіозна держава в зародку душить несміливі натяки на елементи громадянського суспільства». Ще різкіше висловився російський (!) історик Дмитро Шушарін, для якого Росія – «вічне, неубутне зло, постійна небезпека для всього світу, хронічна хвороба людства, від якої воно, мабуть, загине» [18, с. 204].

Ярослав Грицак, застосувавши дуже популярний нині в середовищі гуманітаріїв ціннісний підхід, прийшов до висновку, що путінський режим є глибоко вкоріненим у Росії. Прихід Путіна до влади був цілковито прогнозованим і закономірним, адже відповідав бажанням і настроям переважної більшості росіян, серед яких домінують цінності виживання та потяг до «твердої руки» (натомість серед українців у останнє десятиліття стався «ціннісний злам» на користь цінностей самовираження як домінуючих екзистенційних пріоритетів) [7]. Саме пересічні росіяни дозволили Путіну відродити диктатуру – ось ключова теза цілого ряду експертних оцінок, багаторазове тиражування яких стає важливим і ефективним засобом протидії агресору в царині публічної інформації та масової комунікації.

В контексті аналізу особливостей інформаційно-пропагандистської зброї Кремля мусимо відзначити надзвичайно високу ефективність реалізації стратегії «геополітичної мобілізації» населення РФ, впроваджуваної російським керівництвом протягом 2000-х років. Це здійснювалося через класичні механізми нав'язування власному народу гіпертрофовано-спотворених образів «зовнішнього ворога», відчуття Росії як «оточеної фортеці» (останнього оплоту «незіпсованої», «автентичної» духовності), поступальне нарощування антиамериканської та антизахідної риторики [6]. Хвилю «кольорових революцій» та зміни політичних режимів на пострадянському просторі переважна більшість росіян сприйняла як інспіровану ззовні загрозу для всієї світової стабільності, виклик «історичній місії» РФ, підступні інтриги США з метою принизити Росію та завадити їй «зайняти належне місце» на міжнародній арені. Тому Путін в сучасній Росії сприймається, переважно, не лише як «гарант стабільності», але і як «захисник честі та гідності росіян», беззаперечний національний лідер, видатний державний діяч світового масштабу.

Паралельно до звеличення Путіна як в офіційній ідеології Кремля, так і в масовій свідомості росіян, на обох цих рівнях від періоду Євромайдану українців дедалі агресивніше позиціонують «уже не як частину своєї спільноти, а радше як ворогів, котрим треба помститися за руйнацію звичної картини світу» [5]. Коли російським окупантам на Донбасі довелося відчути силу української зброї, до ненависті, мстивості за «зраду» та нахабної агресивності додався цілковито новий емоційний компонент –

перелякана повага. Найкраще цей ментальний сюжет передала відома письменниця Оксана Забужко ще влітку 2014 року: «А всі помітили, що з початком бойових дій ми для нападників стали вже не «хохлы», а «укры»? Дискурс змінився, нас «підвищили рангом». На місце смішного, дебілкуватого тубільця-салоїда («младшого брата») в імперській свідомості з'явився таємничий, грізний «укр», який чомусь замість «растворять ворота» й наливати б'є в морду... «Укри» – це і є, по факту, визнання української незалежності: кінець колоніального міфу... Це антиколоніальна війна, так. А Революція гідності – лиш один із її псевдонімів» [5]. На нашу думку, надзвичайно важливо саме зараз, після гірких розчарувань у дієвості всіляких «мінських домовленостей», максимально широко розповсюджувати в українському соціокультурному просторі загалом та в середовищі бійців Збройних Сил зокрема тезу про те, що на Донбасі триває саме **Війна за Незалежність, антиколоніальна війна**.

Натомість усе частіше доводиться чути про наростання масового незадоволення, а то й відвертого обурення тим, як влада веде цю війну. «Війна – це страшне зло і удар по Україні, але ще гірше те, що її використовують як виправдання проблем, як прикриття бездіяльності» – саме ці слова українського фінансиста Андрія Мовчана відображають ставлення багатьох українців до суті військового конфлікту на Донбасі й тих «дивних» форм, яких він набув сьогодні. Одним зі способів тиску Росії на Україну, на думку політичного аналітика Олександра Солонька, є деморалізація суспільства та придушення волі до боротьби: « Улюблений спосіб Москви в цьому плані – дискредитація самого сенсу боротьби, насадження комплексу штучності та меншовартості народу та державно-територіального утворення, в якому він проживає. На жаль, тут Кремлю активно підіграють місцеві еліти. Одні їх представники – свідомо, інші – ні» [19]. Проблема зневіри та деморалізації поглиблюється імітаційним характером реформ, які буцім-то проводить уряд Арсенія Яценюка, перманентним нагнітанням атмосфери невпевненості, страху за завтрашній день, наростанням відчуття знесиленої байдужості. Ситуацію межово загострює й та обставина, що «правоохоронні органи знов виконують роль репресивної машини в середині країни, поки громадяни з державницьким інстинктом разом з солдатами і офіцерами захищають країну від зовнішнього ворога. Наростає загроза реваншу проросійських колабораціоністів на найвищому рівні... А центральна влада, поки що, куди більш активно бореться із правою опозицією та добровольчим рухом, ніж з проросійськими силами» [19]. Подібні настрої, надзвичайно поширені в націонал-патріотичному середовищі, з одного боку, цілковито відображають реальну ситуацію в країні, – але, з іншого боку, опосередковано сприяють досягненню цілей кремлівської пропаганди щодо максимальної дискредитації всього, з Україною пов'язаного.

Величезною проблемою, від можливості вирішення якої залежить суверенітет і соборність нашої країни, є відсутність дієвої патріотично-пропагандистської роботи з населенням Донбасу, збереження ганебно-злочинної традиції залишати культурно-інформаційний простір цілого регіону на відкуп російським та проросійським ЗМІ. Антиукраїнська пропаганда досі надзвичайно дієва навіть у звільнених від терористів населених пунктах. Так, патріотично налаштований переселенець зі Слов'янська на ім'я Сергій ще у травні 2014 року застерігав: «Ця війна може перерости в партизансько-громадянську, якщо не оголосити пропагандистську війну... Просто без інформаційної війни ми таку війну не виграємо. Західній Україні це важко зрозуміти і Центральній теж. Вони хоч якусь інформацію мають. Я здивувався, коли на Західній Україні мені сказали, що там більше 80 % жителів побували за кордоном, побачили і подихали волею. А в нас уся воля полягає в тому, що я зумів заховатися в погребі і тихцем з'їсти банку варення. Про волю як таку там не хочуть чути і зараз. І українське там не люблять і бояться» [16].

Як вже зазначалося, на «медіа-фронті» Кремль поки-що перемагає, – але й тут маємо окремі локальні успіхи та цілу плеяду молодих талановитих журналістів, котрі блискуче розвінчують брехню російського «агітпропу». Як приклад, варто згадати популярного

блогера-публіциста Деніса Казанського та його статтю з доволі промовистою назвою «Війна як реаліті-шоу», де автор детально пояснює, яким чином Росія через ЗМІ прикриває власні військові злочини «напівміфічними персонажами, які в міру своїх «талентів» грають роль польових командирів і лідерів самопроголошених республік» [10]. Тому російські медіа підмінюють реальність таким собі «реаліті-шоу з великим бюджетом, у якого є свої режисери та продюсери»: «Якби не ТБ, ми навряд чи коли-небудь дізналися б про Моторолу, якого «розкрутили» пропагандисти з LifeNews. Кумедний гопник невеличкого зросту дуже добре підходив на роль такого собі солдата Бровкіна, тож був швидко піднесений медіа-технологами до рівня військового генія. Останнім часом Моторола вже не так воює, як позує перед телекамерами біля лінії фронту, розповідаючи про чергову «героїчну» перемогу над ЗСУ... Він давно вже має статус сакральної фігури в цій війні й мусить і далі грати вигадану для нього роль хороброго та невмирущого командира. Такого вмирати на передову, звісно, не пошлють» [10]. Фейкова війна, фейкові «ополченці» та їх «командири», імітація «народного опору» військові фахівці з Росії, яким доводиться прикидатися то «доровольцями», то «відпускниками», – подібні месиджі мали б якомога частіше тиражуватися у вітчизняних ЗМІ як протидія пропаганді Кремля.

Обов'язковим елементом сучасної інформаційної війни є демонізація ворога на рівні символів та соціокультурних кодів, а також героїзація «своїх» шляхом гіперболізації звитяг і чеснот. «Сакральні місця» бойової слави, жертвної загибелі героїв та культові персонажі вже встигли з'явитися і на цій війні. Іловайськ, Савур-Могила, Дебальцево, Піски, Донецьке летовище – ось типові полісемантичні символи російсько-української війни, котрі поєднують амбівалентні уявлення про доблесть героїв-солдат, їхню героїчну поразку та загибель з вини бездарних генералів, одвічний трагізм української історії, незнищенність українського духу, попри перманентну продажність еліт (від гетьманів до президентів).

Нова Україна потребує нових символів, як стверджує Ярослав Грицак. Символи ці мають об'єднувати, надихати, морально й духовно укріплювати націю, посилювати її здатність до опору агресору, мобілізувати волю до боротьби та віру у власні сили. Такими символами для мільйонів українських громадян вже встигли стати «кіборги» з Донецького летовища, «українські термінатори», «універсальні солдати», наділені нелюдською витривалістю, звитягою та хоробрістю. З культурологічної точки зору маємо дуже цікавий феномен: поєднання в одному образі елементів народного фольклору та сучасних техногенних блокбастерів, своєрідний «мікс» казки, епосу, триллера й наукової фантастики. Після того, як американський журналіст російського походження Сергій Лойко в жовтні 2014 року зробив блискучий репортаж з Донецького летовища, протистояння «кіборгів» та «сепарів» позиціонується в якості есхатологічної боротьби між уособленням героїчної «надлюдськості» українських воїнів – та здичавіло-варварської «нелюдськості» російських загарбників-терористів, які сприймаються в патріотичному середовищі як «сміття», «покидьки», «людський мотлох», «нечисть», «сарана» (а то й узагалі «недо-люди»).

С. Лойко першим розповів про українських воїнів у епічному дусі – як про «братство героїв», «абсолютне добро», котре бореться супроти «абсолютного зла». Дивуючись, навіщо захищати цей нікому не потрібний «обгризок, руїни спаленого, підірваного аеропорту», журналіст проводить паралель зі Сталінградською битвою: «В Сталінграді був зламаний, за радянськими кліше, хребет фашизму. Тут я бачив, як ламався хребет мордоризму, оркізму, цьому *беззмістовному кровожерливому тероризму* (курсив мій – Я.П.)» (цитата з виступу С. Лойка в ефірі радіостанції «Эхо Москвы»). Схоже, цей 61-річний чоловік пережив разом з бійцями глибоке внутрішнє потрясіння й екзистенційне прозріння, котрі дозволили йому десь на інтуїтивному рівні відчути духовну велич і містичну значимість боротьби за Донецьке летовище для самоствердження та відродження самоповаги українських армії та нації.

Досвідчений журналіст з величезною повагою і щирим захопленням описав «кіборгів», з якими чотири дні провів у самому пеклі війни, вражений «спокійною впевненою гідною

поведінкою» цих «красивих людей»: «Є 40-річні, 30-річні, 20-річні, 18-річні. Більшість – з однією чи кількома вищими освітами. Я давно не був у такій культурній компанії... У моменти відпочинку ми обговорювали все: кіно, театр, літературу, мистецтво...

Мене вразила епічність тих подій. Почувався частиною приголомшливого людського одкровення. Цього не побачиш у жодному кіно чи театрі. Я був в одному човні з людьми, які боролися з 9-бальним штормом і перемогли його...

На цих закопчених обличчях була непохитність і страшна, воєнна напруга. Якби не вбивали, подумав би, що це – фільм про війну з прекрасними акторами... Це були чоловіки, які робили чоловічу справу, не випинаючи себе. Усвідомлювали, що вони – справжні герої, але скромніших людей я не зустрічав ніколи» [21]. Саме на прикладі цих героїв С. Лойко закликає українців виховувати молодих людей, які побудують нове суспільство: «Треба отримувати живу картинку, робити героїчні фото й відео, виховувати патріотизм у людях, створювати образ народної армії. Це зараз потрібне Україні. І кожна секунда – на вагу золота... Вплив буде гігантський. Причетність до подвигу робить кожного чистішим, вивищує як людину. Це наче прочитання гарної книжки, перегляд доброго кіно...

Діти мають це вивчати в школі. Щоб поговорити про мужність, тепер не треба повертатися до якоїсь битви з глибокої історії. Бо герої живуть поруч. Справжні, живі. Їх потрібно запрошувати до шкіл, аби розповіли, як захищали аеропорт і навіщо це робили. Людський капітал – найбільше багатство України» [21]. Тому одним із базових завдань вітчизняних інтелектуалів-«воїнів пера» має стати завдання переконати і власних громадян, і іноземців у тому, що Україна – це не лише «країна кидалова, обналу й відкату» (вислів Т. Милованова), але й Батьківщина незламних «кіборгів», готових заради честі воїна та гідності нації на смерть, відчайдушно, як за останню надію, битися за летовище, котре «захистити неможливо і котре захищати непотрібно». Надзвичайно важливо доносити до українців думку: Революція Гідності справила-таки колосальний вплив навіть на тих, хто про це й не здогадується, – і ми ще нескоро прийдемо до усвідомлення реальних масштабів цього впливу.

Висновки: В умовах сучасного інформаційно-мережевого суспільства війна набуває не просто «гібридного», але й тотального характеру, тому мілітарні події важать навіть менше в «галактиці інтернету», аніж максимально оперативне, швидке й повномасштабне їх висвітлення якомога більшою кількістю ЗМІ. Роль добре спланованої дезінформації також послідовно зростає, й російська пропаганда у 2014 році продемонструвала небачений раніше за масштабами, нахабством, цинізмом, емоційно-психологічною гіпернасиченістю, ірраціональною бездоказовістю, небезпечністю для об'єктів впливу й задіяними ресурсами зразок «коврового бомбардування дезінформацією» (центрованої довкола *дискурсу ненависті*), унікальний у світовій історії. Нині кинуто виклик не лише перспективам існування української нації та державності – мова йде про інформаційну безпеку Європи та світу, про довіру до ЗМІ вцілому й необхідність вироблення конкретних «інформаційних фільтрів», аби захистити психіку пересічних обивателів від ексцесів «дезінформаційно-маніпулятивного безумства».

Російська революція 1917 року змусила всю систему західного капіталізму трансформуватися в напрямку гуманізації, олюднення, поступок незаможним класам (котрі могли би повторити «російський досвід» у разі надмірного тиску на них). Можливо, російський «дезінформаційний виклик», кинутий всьому цивілізованому світу в 2014-2015 роках, змусить сучасні західні демократії виробити й запровадити дієві механізми стримування російських «інформаційних кілерів» та їхніх послідовників і лобістів у Європі, котрі й надалі інтенсивно розхитують систему світової безпеки, провокуючи нові конфлікти та осередки напруження на Європейському континенті.

В той час, коли в період Революції Гідності українцям вдалося здобути перемогу в інформаційній війні над російською державною пропагандистською машиною, переконавши весь демократичний світ підтримати наш народ у його прагненні до свободи й демократії, –

під час мілітарної фази російсько-українського протистояння ініціатива перейшла до російської сторони, зусилля якої спрямовані на максимальну дискредитацію української державності, влади та Збройних Сил. Значною мірою ця обставина зумовлена відсутністю належної уваги з боку вітчизняних високопосадовців до інформаційних, соціокультурних та ідеологічних аспектів протистояння з окупантом.

Потреба створення якісної та конкурентноспроможної української культурно-інформаційної продукції, вироблення україноцентричного дискурсу для ЗМІ, є нині надзвичайно актуальною, як і гостра необхідність активного нарощування потенціалу українського інформаційного спротиву та популяризації країни на міжнародній арені. Без перемоги на інформаційному «фронті» визволення українських територій від окупантів видається малоімовірним.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Безкоровайна Г. Юрій Лобода: «Війна з Росією не закінчиться ніколи. Антитерористичну операцію ж необхідно закінчити якнайшвидше» / Г. Безкоровайна // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/2481/188/88017/>.
2. Белогривый Р. Информационная война. Колдуны против алхимиков / Р. Белогривый // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hvylya.net/analytics/society/informatsionnaya-voyna-koldunyi-protiv-alhimikov.html>.
3. Вайс М. Повелителі брехні: інформація, культура та гроші на службі Кремля / М. Вайс, П. Померанцев // Критика. – Число 9-10, 2014. – С. 3-12.
4. Вайс М. Повелителі брехні: інформація, культура та гроші на службі Кремля / М. Вайс, П. Померанцев // Критика. – Число 11-12, 2014. – С. 2-13.
5. Ворс С. 1914-2014. Український рахунок / С. Ворс // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/History/115802>.
6. Горбулин В. «Гибридная война» как ключевой инструмент российской геостратегии реванша / В. Горбулин // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.zn.ua/internal/gibridnaya-voyna-kak-klyuchevoy-instrument-rossiyskoj-geostrategii-revansha-.html>.
7. Грицак Я. Революція Цінностей / Я. Грицак // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lifepravda.com.ua/society/2014/11/7/183467/>.
8. Завітій Б. Оксана Забужко: «Доки поряд оця феєсбешна імперія, життя нам не буде» / Б. Завітій // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_doki-poryad-ocya-feesbeshna-imperiya-zhittya-nam-ne-bude/600732?mobile=true.
9. Івершень І. Сергій Іванов: «Донбас заслужив цю війну. Бо свідомо впустив сепаратистів, проспав Майдан» / І. Івершень // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rozmova.wordpress.com/2014/11/21/serhij-ivanov/comment-page-1/>.
10. Казанський Д. Війна як реаліті-шоу / Д. Казанський // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/129157>.
11. Магда Е. Гибридная война. Выжить и победить / Е. Магда. – Харьков: Виват, 2015. – 320 с.
12. Михайленко О. Євген Глібовицький: «Зараз нам треба винайти або перевинайти себе. Наступні покоління українців матимуть значно нудніші завдання» / О. Михайленко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_zaraz-nam-treba-vinajti-abo-perevinajti-sebe-nastupni-pokolinnya-ukrayinciv-matimut-znachno-nudnishi-zavdannya/624622.
13. Мухарський А. Майдан. (Р)Еволюція духу / А. Мухарський. – К.: Наш формат, 2014. – 314 с.
14. Петровский А. Стратегия информационного контрнаступления Украины / А. Петровский // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hvylya.net/analytics/politics/strategiya-informatsionnogo-kontrnastupleniya-ukrainyi.html>.
15. Пешек Я. Зіткнення цивілізацій / Я. Пешек // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Columns/50/137896>.
16. Позняк-Хоменко Н. Переселенець зі Слов'янська: «Треба щось робити, бо ця війна може перерости в партизансько-громадянську» / Н. Позняк-Хоменко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/2469/283/87665/>.
17. Примост В. Жодних переговорів із ворогом! / В. Примост // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Columns/50/105364>.
18. Слабошпицький М. Велика війна 2014... Україна / М. Слабошпицький. – К.: Ярославів вал, 2014. – 315 с.
19. Солонько О. Війна, де всі проти нас / О. Солонько // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2015/05/25/7069041/>.
20. Тимоць І. Історик Юрій Фельштинський: «Путін затіяв Третю світову – заради відновлення імперії» / І. Тимоць // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wz.lviv.ua/world/127255>.

21. Юркова О. Сергій Лойко: «Це – війна за незалежність, а не АТО» / О. Юркова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_ce-vijna-za-nezalezhnist-a-ne-ato/596575?mobile=true.

REFERENCES

1. Bezkorovayna H. Yuriy Loboda: «Viyna z Rosiyeyu ne zakinchytsya nikoly. Antyterorystychnu operatsiyu zh neobkhidno zakinchyty yaknayshvydshe» / H. Bezkorovayna // [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/2481/188/88017/>.
2. Belogrivy R. Informatsionnaya voyna. Kolduny protiv alkhimikov / R. Belogrivy // [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://hvylya.net/analytics/society/informatsionnaya-voyna-koldunyi-protiv-alhimikov.html>.
3. Vays M. Poveleteli brekhni: informatsiya, kultura ta hroshi na sluzhbi Kremlya / M. Vays, P. Pomerantsev // Krytyka. – Chyslo 9-10, 2014. – S. 3-12.
4. Vays M. Poveleteli brekhni: informatsiya, kultura ta hroshi na sluzhbi Kremlya / M. Vays, P. Pomerantsev // Krytyka. – Chyslo 11-12, 2014. – S. 2-13.
5. Vors S. 1914-2014. Ukrayinskyi rakhunok // [Elektronnyy resurs] / S. Vors. – Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/History/115802>.
6. Gorbulin V. «Gibridnaya voyna» kak klyuchevoy instrument rossiyskoy geostrategii revansha // [Elektronnyy resurs] / V. Gorbulin. – Rezhym dostupu: http://gazeta.zn.ua/internal/gibridnaya-voyna-kak-klyuchevoy-instrument-rossiyskoy-geostrategii-revansha-_.html.
7. Hrytsak Ya. Revolyutsiya Tsinnostey / Ya. Hrytsak // [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://lifepravda.com.ua/society/2014/11/7/183467/>.
8. Zavitiy B. Oksana Zabuzhko: «Doky poryad otsya feesbeshna imperiya, zhyttya nam ne bude» // [Elektronnyy resurs] / B. Zavitiy. – Rezhym dostupu: http://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_doki-poryad-otsya-feesbeshna-imperiya-zhyttya-nam-ne-bude/600732?mobile=true.
9. Ivershen I. Serhiy Ivanov: «Donbas zasluzhiv tsyu viynu. Bo svidomo vpustyv separatystiv, prospav Maydan» / I. Ivershen // [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://rozmova.wordpress.com/2014/11/21/serhij-ivanov/comment-page-1/>.
10. Kazansky D. Viyna yak realiti-shou / D. Kazansky // [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/Society/129157>.
11. Magda E. Gibridnaya voyna. Vyzhit i pobedit / E. Magda. – Kharkov: Vivat, 2015. – 320 s.
12. Mykhaylenko O. Yevhen Hlibovytsky: «Zaraz nam treba vynayty abo perevynayty sebe. Nastupni pokolinnya ukrajintiv matymut znachno nudnishi zavdannya» // [Elektronnyy resurs] / O. Mykhaylenko. – Rezhym dostupu: http://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_zaraz-nam-treba-vinajti-abo-perevinajti-sebe-nastupni-pokolinnya-ukrajinciv-matimut-znachno-nudnishi-zavdannya/624622.
13. Mukharsky A. Maydan. (R)Evolutsiya dukhu / A. Mukharsky. – K.: Nash format, 2014. – 314 s.
14. Petrovskiy A. Strategiya informatsionnogo kontrnastupleniya Ukrainy / A. Petrovskiy // [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://hvylya.net/analytics/politics/strategiya-informatsionnogo-kontrnastupleniya-ukrainyi.html>.
15. Peshek Ya. Zitknennya tsyvilizatsiy / Ya. Peshek // [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/Columns/50/137896>.
16. Poznyak-Khomenko N. Pereselenets zi Slovyanska: «Treba shchos robyty, bo tsya viyna mozhe pererosty v partyzans'ko-hromadyansku» / N. Poznyak-Khomenko // [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/2469/283/87665/>.
17. Prymost V. Zhodnykh perehovoriv iz vorohom! / V. Prymost // [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/Columns/50/105364>.
18. Slaboshpytsky M. Velyka viyna 2014... Ukrayina / M. Slaboshpytsky. – K.: Yaroslaviv val, 2014. – 315 s.
19. Solonko O. Viyna, de vsi proty nas / O. Solonko // [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.pravda.com.ua/columns/2015/05/25/7069041/>.
20. Tymots I. Istoryk Yuriy Felshtynsky: «Putin zatyay Tretyu svitovu – zarady vidnovlennya imperiyi» // [Elektronnyy resurs] / I. Tymots. – Rezhym dostupu: <http://wz.lviv.ua/world/127255>.
21. Yurkova O. Serhiy Loyko: «Tse – viyna za nezalezhnist, a ne АТО» / O. Yurkova // [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_ce-vijna-za-nezalezhnist-a-ne-ato/596575?mobile=true.

Потапенко Я. Информационная составляющая современной российско-украинской войны: попытка комплексного междисциплинарного анализа.

В статье проанализированы специфические особенности информационной войны как элемента гибридного военного конфликта, развязанного российско-террористическими захватчиками на территории Украины. Автор убедительно доказывает, что в настоящее время стратегия Кремля заключается, прежде всего, не в милитаристских, а информационно-психологических

факторах: массированная дезинформация о состоянии дел на Донбассе и Украине в целом; нагнетание уныния, паники, напряженности, «апокалиптических» предчувствий в украинском информационном пространстве, подрыв доверия к власти; провоцирование «непреодолимых» конфликтов в отечественном политикуме; дискредитация Украины как адекватного партнера на международной арене; нагнетание пренебрежения к самой идее украинской государственности в обществе. Сделан вывод о безальтернативности создания качественной украинской культурно-информационной продукции, выработки украиноцентричного дискурса для СМИ, необходимости активного наращивания потенциала украинского информационного сопротивления и популяризации страны на международной арене.

Ключевые слова: информационная война, русско-украинская война, кремлевская пропаганда, «медиафронт», зарубежные СМИ.

Potapenko Y. The information component of the modern Russian-Ukrainian war: an attempt of complex interdisciplinary analysis.

The article analyzes the specific features of information war as an element of hybrid war waged by the Russian-terrorist invaders on the territory of Ukraine. The author convincingly proves that currently the Kremlin's strategy is not only militaristic, but also information-psychological factors: the massive disinformation about the situation in the Donbas and in the Ukraine in general; increasing gloom, panic, stress, «apocalyptic» premonitions in the Ukrainian information space, undermining confidence in the government; provoking an «insurmountable» conflict in domestic politics; the discredit of Ukraine as an adequate partner in the international arena; discharge of disregard for the idea of Ukrainian statehood in an environment of their own citizens. The conclusion about necessity of creation of high-quality Ukrainian cultural-informational products, production ukrainocentric discourse for the media, the need for active capacity building of the Ukrainian information resistance and the promotion of the country in the international arena.

Keywords: information war, the Russo-Ukrainian war, Kremlin propaganda, «the Mediafronte», foreign media.

Одержано 25.09.2015

УДК 327:325.14

Cheslava Namoniuk
(Kyiv)

**A HIGH TIDE OF THE MIGRANTS' FLOWS TO EUROPE:
THE ROOT CAUSES AND POLITICAL EFFECTS**

The scientific research aligns the most prevailing motives and the most probable political outcomes of the immense forced immigrants' flow to the EU countries in 2015. The article is dedicated to the analysis of the EU policy towards the greatest migration crisis since the Second World War in Europe. The effect of the European Union's weak foreign policy concerning the cessation of the warfare in Syria and other countries of the Middle East is shown. The main reasons of Europe's political crisis in 2015 is investigated in the publication. The scientific work reveals all the key issues of the EU situation rescue and brings forward the prospective ways of the European Union geopolitical strategy changes. The conclusions concerning the need for preventing the global forced migration are made in the article, as the main reasons for people's displacement are the wars, revolutions and other events, which are followed by the political instability. The necessary recommendations towards avoiding of the EU reactive reply to the international development challenges are brought up in the research. A caution of diplomatic failure of the European Union in front of the aggressive states is made in the research.

Keywords: migration tide, refugees, displaced persons, political outcomes, the EU reactive policy.